

© Casa Cărții de Știință, 2016

Coperta: Ioana Haraga

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PĂCĂȚIAN, TEODOR V

Cartea de aur sau Luptele politice naționale ale românilor
de sub coroana ungară / Teodor V. Păcățian. - Cluj-Napoca :

Casa Cărții de Știință, 2016

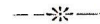
8 vol.

ISBN 978-606-17-0945-8

Vol. 2 - 2016. - ISBN 978-606-17-0947-2

94(498)

TEODOR V. PĂCĂȚIAN.

CARTEA DE AUR

SAU

LUPTELE POLITICE-NAȚIONALE ALE ROMÂNILOR DE SUB COROANA UNGARĂ.

VOLUMUL II.

SIBIU.

„TIPOGRAFIA”, SOCIETATE PE ACȚIUNI.

1902.

punzător, și rodnică din cale afară a fost activitatea ei, după-cum vom vedé din cele-ce vor fi comunicate în volumul următor.

Dar' n'a fost decât un vis, scurt și înșelător, dieta aceasta, pentru-că nu ni-au rămas dela ea decât numai suvenirile.

Respect Vom trece deci (în volumul următor) la descrierea acestor suveniri, încheind epoca, tot atât de frumoasă, — cum văzurăm, — care le-a premers.

Cuprinsul.

1860.

Senatul imperial (înmulțit)	5
Adresele Românilor	89
Memorandul senatorului Mocsonyi	94
În chestia metropoliei ortodoxe române	100
Săguna acasă	105
Noua constituție octroată	108
Petițiunea sinodului din Sibiu	121
Conferența națională din Timișoara	128
Conferențe confidentiale	132
Două petițiuni	141
Petițiunea Românilor năsăudeni	152
Convocarea adunării naționale	167
Petițiunea Românilor din Hațeg	172
Dispoziții preînalte cu privire la Ardeal	177
Încheierea anului	180

1861.

Revistă	185
Conferența națională din Sibiu	188
Rescriptul împărețesc din 16 Ianuarie	220
Conferența regnicolară din Alba-Iulia	225
Andrieu de Mocsonyi despre situație	261
Patenta împărețească din 26 Februarie	269
Congresul Sârbilor	279
Glas de frate	282
Lupte parlamentare în dieta din Pesta	287
Lupta în comitate	507
Senatul imperial	595
Protestul Românilor din Banat	608
Din »fundul regiului	611
Universitatea săsească	633
Inaugurarea »Asociațiunii«	642
Zădărnicierea întrunirii dietei ardelenne	653
Căderea cancelarului Kemény	686
Guvern nou în Ardeal	694

1862—63.

În chestia despărțirii hierarchice	699
Declarațiunea lui Andrieu de Mocsonyi	708
Apărarea școalelor române din Banat	712
Adresa districtului Năsăud	721
Congresul politic-național din 1863	729
Plânsoarea Românilor bănățeni	782
Încheiere	800

Senatul imperial.

Nefavorabilul sfârșit al războiului din Italia a adus cu sine în mod necesar o schimbare în starea de lucruri, devenită insuportabilă în monarhie.

Sângele vărsat pe câmpul de luptă, și tînguirile celor de acasă, cari deplîngeau pe cei perduți, au deschis ochii celor din fruntea afacerilor publice și 'i-au făcut a înțelege, că ei nu numai în casuri de nevoie trebuie să se adreseze popoarelor cu manifeste, proclamațiuni și provocări, pentru-ca se aducă jertfe pe altarul patriei, ci și atunci, când este vorba de guvernarea lor, pentru-că popoarele însăși pot să-și croiască mai bine calea pe care pot să înainteze și modul cum au să fie guvernate.

O schimbare în sistemul de guvernare să impunea deci în mod imperios și se prevedea că ea are să urmeze, ca eșită din groapa absolutismului înmormântat.

Cei-ce țineau puterea în mână simțeau cum se elatină terenul sub picioarele lor, și începeau se înțelege, că nici un sistem de stăpânire nu e înăugurat pe vieață sau pe vecie, și că popoarele au o vieață mai lungă decât sistemele de guvernament.

Pe când deci până aci nu se interesa nimeni de glasul popoarelor, de dorințele și părerile lor, — după perderile dela *Magenta* și *Solferino* »domnii» au mai slăbit din aroganța cu care tratau masele brute, bune numai se dee material de împușcat și bani pentru a se purta războaie, și au început să mai pună urechia și la inima popoarelor, pentru a le asculta durerile și dorințele.

S'a aflat deci a fi necesară *convocarea senatului imperial*, din care să facă parte și *representanți ai popoarelor diferite* din monarhie, în scopul, ca senatul imperial să fie însărcinat cu esaminarea și votarea bugetului, lucru ce până aci nu se întemplantase, pentru-că senatul, așa cum a fost el contemplat și înăugurat la anul 1851, nu avea decât numai vot consultativ, atunci când era provocat să-și dee părerea în vre-o chestie mai delicată.

Patentul împărețesc dela 1851, prin care a fost organizat senatul imperial, dispunea, că misiunea senatului este numai aceea, să dea ajutor coroanei și ministerului, cu cunoștințele și experiențele sale, pentru-ca în legislatură să se poată ajunge la uniformitate în ce privește principiile fundamentale. Avea deci să dea sfat, dar' n'avea să decidă, pentru-că dreptul de-a decide și-'l rezervase coroana sieși, după-ce mai asculta și părerea consiliului de miniștri.

Când deci s'a dat în competența senatului discutarea și votarea bugetului, s'a făcut un pas spre constituționalism, și pasul acesta a fost salutat cu nespusă bucurie din partea popoarelor din monarhie, cari toate erau sătule de regimul absolutistic, sub care au gemut timp de zece ani.

Bucuria și încrederea într'un viitor mai fericit au fost potențate prin faptul, că senatul imperial a fost înmulțit cu membri recrutați din toate țările aparținătoare monarhiei, deocămdată nu alesi, cum se dispunea în noul patent din 5 Martie 1860, ci numiți din partea domnitorului, dintre bărbații cei mai luminați ai diferitelor popoare.

Astfel au primit invitație și intrare în senatul imperial, numit înmulțit, și trei reprezentanți ai poporului român din monarhie, anume: episcopul baron de Șaguna, ca reprezentant al poporului român din Ardeal, Andreiu de Mocsonyi, în calitate de reprezentant al Banatului timișan, car' cavalier de Petrino, reprezentând singur ducatul Bucovina.

Toți trei și-au ținut de datorință să iee parte la toate ședințele senatului și luând mai de multe-ori cuvântul au precizat bine dorințele și aspirațiunile Românilor. Ne vom întâlni mai la vale cu vorbirile lor rostite în senat.

Convocarea senatului imperial.

În 5 Martie 1860 a fost publicată patenta împărețească, prin care se ordonează, ca senatul imperial dela Viena să fie înmulțit în mod excepțional, prin consilieri extraordinari, al căror număr 'l-a stabilit însuși monarhul. Patenta e următoarea:

— „Noi Francisc Iosif I. din grația lui Dumnezeu împărat al Austriei, rege al Ungariei și Boemiei, rege al Lombardiei și Veneției, Dalmației, Croației și Slavoniei, etc. etc.

Am ordonat a mări consiliul nostru imperial, — care pe temeiul patentei noastre din 13 Aprilie 1851 și al autografului nostru din

20 August 1851 are a susta, — prin consilieri extraordinari, pe cari îi vom aduna din timp în timp.

Spre scopul acesta, ascultând părerea ministrilor nostri și părerea consiliului nostru imperial, ordonăm precum urmează:

§. 1. Consilieri imperiali extraordinari, cari au să iee parte la consultările acestea periodice, vom numi:

- a) Pe archiducii casei noastre imperiale.
- b) Pe unii din dignitarii mai înalți bisericești.
- c) Pe unii din bărbații cari s'au distins în serviciul nostru civil și militar sau într'alt mod.
- d) Treizeci-și-opt de membri din reprezentanțele țărilor, și anume:

Din regatul Ungaria șase, din Boemia trei, din Lombardo-Veneția doi, din Dalmația unu, din Croația și Slavonia doi, din Galiția și Lodomeria cu marele ducat Cracovia trei, din Austria-de-jos doi, din Austria-de-sus unu, din ducatul Salzburg unu, din Stiria unu, din Carintia unu, din Crain unu, din Bucovina unu, din Ardeal trei, din Moravia doi, din Silezia unu, din Tirol doi, din Vorarlberg unu, din Istria cu Gorița și Gradisca unu, din Triest unu, din Voivodina-sârbească și Banatul-timișan doi.

Reprezentanțele provinciale ale acestor țări de coroană vor alege din mijlocul lor, pentru fiecare post, câte trei membri și îi vor propune nouă.

Consiliarii extraordinari de sub a) b) și c) să numesc pe vieată, cei de sub d) pe câte șase ani, și după expirarea acestui termen ies din senatul înmulțit.

Nu se eschid însă dela re alegere, când după decursul perioadei de șase ani se va face alegere nouă.

Murind cumva în decursul perioadei acesteia de șase ani vre-un membru, ori perzându-și facultatea personală de-a rămâne membru al reprezentanței țării din partea căreia a fost propus, sau fiind lung timp împedecat în a lua parte la consultările consiliului imperial extraordinar: vom numi un suplinitor dintre cei mai nainte propuși, pe timpul cât va mai dura perioada de șase ani nedecursi.

În privința alegerilor ce sânt a se face din partea reprezentanțelor țărilor de coroană vom emite nouă normative.

§. 2. Consiliul imperial înmulțit îl vom convoca periodicește, spre a se consulta asupra obiectelor ce 'i-se concred în paragraful următor.

§. 3. Spreconsultare se supun acestui consiliu imperial:

a) budgetul statului, esaminarea socotelor statului, propunerile comisiei însărcinată cu evidențarea datorilor de stat;

b) toate proiectele mai însemnate în afaceri de legislațiune generală;

c) propunerile reprezentanțelor din țările de coroană.

Ne rezervăm a supune și alte chestii consultării consiliului imperial înmulțit.

§. 4. Consiliului imperial nu-i compete inițiativa de-a propune proiecte de legi sau ordinațiuni. Când însă, discutând asupra unui proiect de a sa competență, s'ar afla îndemnat a descoperi nescari lacune, defecte sau trebuințe în legislațiunea referitoare la aceleași, e chemat a ni-le aduce la cunoștință deodată cu predarea părerii sale.

§. 5. Membrii consiliului nostru imperial esistent vor avea saun și vot la consultările consiliului imperial înmulțit.

§. 6. Ministrii noștri și șefii noștri centrali sânt îndreptățiți a lua parte la toate consultările consiliului nostru înmulțit și a-și reprezenta propunerile, fie în persoană, fie prin vre-un delegat.

§. 7. Celelalte chestii neînsemnate din §§. 3 și 4, despre cari aflăm cu cale a asculta consiliul nostru imperial, le vor pertracta membrii permanenți ai acestuia, după modalitatea de până acum.

§. 8. Ne rezervăm a emite pentru consiliul imperial înmulțit o ordine de zi pentru agendele sale.

§. 9. Consiliarii estraordinari, ca atari, nu trag nici un ajutor din vistieria statului.

§. 10. Toate dispozițiile neabrogate ale patentei noastre din 13 Aprilie 1851, despre consiliul imperial, — escepționând ordinațiunile cuprinse în §§. 13, 16, 17 și 37, și referitoare la împărășitorii temporari, — rămân în vigoare.

Dat în capitala și reședința noastră Viena, în 5 Martie 1860, anul împărășirii noastre al 12-lea. *Francisc Iosif* m. p., arhiducele *Wilhelm* m. p., contele *Rechberg* m. p., cont. *Thun* m. p., baronul de *Bruck* m. p., conte *Nádasdi* m. p., conte *Goluchowski* m. p., baronul de *Thierry* m. p. La ordin preainalt: baronul de *Rausonnet* m. p.

În aceeași zi a fost publicat și ordinul împărătesc, prin care se dispune, că până la alegerile ce le vor face reprezentanțele țărilor de coroană pentru acest senat imperial înmulțit, la consultare vor fi chemați *bărbați destoinici* din singuraticele țeri, numiți din partea monarchului. Ordinul e următorul:

— „Ca adaos la patenta mea de astăzi, după întrebarea miniștrilor mei și ascultarea consiliului meu imperial, află a ordona după cum urmează:

§. 1. În fiecare din țările de coroană, reprezentanțele provinciale, imediat după înactivarea lor, au să facă alegerile pentru consiliul imperial înmulțit, conform §-lui 1 și 4 al numitei mele patente și a-mi presenta privitoarele propuneri. Deocamdată și până la convocarea consiliarilor imperiali estraordinari ce vor fi numiți prin mine, — după propunerile reprezentanțelor provinciale, — voiu convoca eu, în proporțiunea stabilită în numita patentă, în numărul atins, bărbați destoinici spre aceasta, atât cu privire la pozițiunea cât și la însușirile lor, la consultarea consiliului imperial înmulțit, din toate țările de coroană.

§. 2. Fiindcă voea mea e de a preda budgetul pentru anul administrativ 1861 spre censurare consiliului imperial înmulțit, acela va avea a se și întruni în luna Maiu, pe ziua ce o voiu defige eu mai de-aproape.

§. 3. Convocarea participanților temporari la consiliul imperial, ordonată cu autograful meu din 11 Noemvrie 1859, cu privire la aceste ale mele decretări, rămâne la o parte.

Viena, în 5 Martie 1860. *Francisc Iosif* m. p., arhiducele *Wilhelm* m. p., conte de *Rechberg* m. p., conte *Thun* m. p., baronul de *Bruck* m. p., conte *Nádasdi* m. p., conte *Goluchowski* m. p., baron de *Thierry* m. p. La ordin preainalt: baron de *Rausonnet* m. p.

Deschiderea senatului.

Sedința de deschidere a senatului imperial s'a ținut la 31 Maiu 1860, orele 11, în Viena.

Deschiderea s'a făcut prin presidentul ordinar al senatului, arhiducele *Rainer*, în prezența arhiducilor *Wilhelm* și *Leopold*, și a tuturor miniștrilor activi.

Vorbirea de deschidere, care suplinea mesajul de tron, obișnuit în state constituționale, a fost de următorul cuprins:

— „Domnilor!

Când M. Sa împăratul, preagrațiosul nostru domn, a anunțat credincioaselor sale popoare, prin manifestul împărătesc din 15 Iulie anul trecut, că pacea s'a reîntors, s'a îndurat preagrațios același a declara, că: „binecuvântările păcii sânt de o valoare îndoită, fiindcă vor acorda liniștea necesară de a consacra întreaga atențiune și

întreaga îngrijire, neconturbat, întru deslegarea cu succes a problemei, cum s'ar pute întemeia, în mod durabil, bunăstarea internă a Austriei și puterea ei în afară, prin dezvoltarea potrivită a bogatelor ei puteri intelectuale și materiale, precum și prin ameliorări, corăspunzătoare timpului, în legislatură și administrație?"

În direcția aceasta activ fiind până la neoboseală, M. Sa a recunoscut necesitatea de a-și câștiga rapoarte și propuneri despre interesele și dorințele populațiunii din toate părțile acestui larg imperiu, dela cei-ce sînt în mod nemijlocit interesați.

Facerea acestor declarațiuni va forma chemarea cea mai însemnată a reprezentanțelor țării, cari vor fi aduse la viață în toate țările de coroană.

Dar' chiar și în centrul imperiului, M. Sa vrea să se bucure de consfăatul oamenilor credincioși, esperti și independenți, a căror știință bogată și iubire probată față de preainaltul tron și față de patria întreaă austriacă va avea o eficacitate cu atât mai binecuvîntată, cu cât mai grea va fi problema dată spre deslegare.

M. Sa a binevoit a încredința senatul cu escutarea acestui scop, avînd el a exista mai departe, conform normelor de până acuma, și s'a îndurat a dispune să fie înmulțit.

D-voastră, domnilor mei, puteți vedea din aceasta, că senatului înmulțit imperial îi este dată misiunea de a funcționa ca suprem consilier al împăratului și al coroanei.

Ca membri ai acestui suprem corp de consiliu, chemați în virtutea patentei și a ordinului împărătesc din 5 Martie a. c. și din încrederea preainaltă, veți pune, domnii mei, toate puterile d-voastre întru ajungerea acestui mare scop ce ni-s'a determinat.

Veți avea neconținut în vedere, că M. Sa, convocându-vă, a avut înaintea ochilor ca scop întărirea senatului seu suprem cu bărbați, cari cunoscînd bine raporturile din țeara la care aparțin, s'și spună părerile individuale scutiți de ori-ce influență externă, în toate chestiile cari li-se vor înainta, și cari vor aduce la preainalta cunoștință cu plină sinceritate trebuințele și interesele tuturor păturilor și tuturor brezlelor populațiunii, — însă totodată vor avea în vedere și aceea, că fericirea și bunăstarea tuturor reșede în întărirea drepturilor tronului și în menținerea unității imperiului.

Însărcinat din partea M. Sale, a preagrațiosului nostru domn, cu onorifica misiune, de a conduce consultările d-voastre, am împărțit fiecăruia dintre d-voastră, domnilor mei, regulamentul de afaceri,

aprobat din partea M. Sale, spre acomodare, și acum vă invit, să depuneți în mâinile mele jurămîntul prescriș în §-ul 3 al regulamentulului".

Toți senatorii (de nou numiți) depun jurămînt, că sînt cu credință neclintită față de M. Sa împăratul, că vor avea în vedere numai binele monarhiei în toate discuțiunile purtate și-și vor da votul amăsurat priceperii și convingerii lor, scutiți de ori-ce influență din afară; ear' după terminarea acestui act, archiducele *Rainer* continuă astfel:

— „Înainte de a începe lucrarea ce ni-s'a dat, mă vîd silit, domnilor, să vă mai adresez unele cuvinte.

Primiți înainte de toate asigurarea, că voi conduce consultările cu deplină imparțialitate, dar' voi căuta totdeauna să fie respectat cu acurateță regulamentul de afaceri, edat din partea M. Sale.

Sînt convins, că d-voastră apreciînd corect misiunea cea mare ce vi-s'a dat, mă veți sprijini cu zel și onestitate în nisuițele mele și veți face tot, ca senatul înmulțit imperial să corespundă așteptărilor pe cari le-a legat de el M. Sa și patria întreaă.

Domnilor mei! Sînt mari și importante lucrările cari vă așteaptă. Cea mai mare și mai importantă e însă aceea, de a vă da părerea asupra căilor și a mijloacelor, prin cari s'ar pute regula finanțele de stat. Amănunțite lucrări de pregătire s'au făcut în direcția aceasta și ele vă vor ușura problema dela a cărei fericită rezolvare depinde binele Austriei.

Dar' și față de celelalte proiecte, date d-voastre spre consultare din partea M. Sale, sînt convins că veți manifesta același zel și aceeași interesare.

Domnilor mei! E serioasă situația în patrie în momentul în care senatul înmulțit imperial se întrunește pentru prima oră; dar' un viitor mai bun ne așteaptă și eu vă felicit domnilor, că d-voastră ați primit frumoasa misiune de a conlucra, în poziție atât de înaltă, la realizarea acestui viitor. Să avem înainte totdeauna lozinea împăratului nostru: » *Viribus unitis*«, și așa să procedăm.

Declarînd deci de deschisă sesiunea primă a senatului înmulțit imperial, vă împărțesc, că M. Sa, preagrațiosul nostru domn, a numit vice-presidenți pentru sesiunea aceasta pe Escelențele Lor, senatorul de *Sabgyény* și contele *Albert Nostiz*. Vă invit să procedați la alegerea celor doi senatori, necesari, conform §-lui 19 din regulamentul de afaceri, pentru controlarea protocoalelor de ședințe, dîndu-vă votul în scris pentru cele două nume propuse din partea fiecăruia dintre

d-voastră, și vă fac totodată cunoscut, că eu, în scopul acesta, m'am decis pentru Escelențele Lor, senatorii permanenți, conte *Mercandiu* și baron *Lichtenfels*.* —

Senatul alege, cu majoritate de voturi, pe contele *Auersperg* și pe contele *Szécsen*, cari împreună cu cei doi numiți din partea presidentului vor avea să controleze procesele verbale luate despre desbaterile decurse în senatul înmulțit imperial.

Terminată fiind alegerea, s'ă dă cuvântul contelui *Apponyi* (Georg) pentru a-și precisa poziția ce poate să o ocupe în acest senat înmulțit.

Contele *Apponyi* rostește o vorbire mai lungă, în care declară, că nu are mandat dela nimeni, prin urmare nu reprezintă pe nimeni, decât numai convingerile sale individuale. Declară, că convocarea acestui senat imperial a provocat nedumeriri în sinul poporului maghiar, care ține cu sfințenie la drepturile sale istorice și la instituțiile sale, și nu-'i convine, ca reprezentanții săi să discute împreună cu reprezentanții altor țări, ear' nu amăsurat drepturilor din trecut, numai singuri, în parlamentul propriu. Din acest punct de vedere, oratorul n'ar fi trebuit să între în senatul înmulțit, dar' a intrat, pentru-că are deplină încredere în marinositatea monarhului.

A intrat, în credința, că și aici se pot discuta cu succes dorințele și pretensiunile Ungariei, făcându-se lumină, că Ungurii nu cer nimica ce ar periclită înaintarea monarhiei sau integritatea ei. Dar' intrând în senat, n'a renunțat la nici unul din drepturile istorice ale Ungurilor, și n'a renunțat nici la drepturile sale ce-'i compet într'un viitor parlament maghiar, prin urmare, numirea sa de membru pe vicașă al senatului imperial numai așa o înțelege, că M. Sa n'a voit prin aceasta să-'i împedecese exercitarea de drepturi viitoare în legislatura ungară.

Mulțumește presidentului pentru grația acordată de a pute face declarația aceasta, care se roagă să fie trecută la protocol.

Contele *Andrássy Gyula* se alătură întru toate, — în numele seu și în numele celorlalți senatori maghiari, — la cele declarate din partea contelui *Apponyi*, accentuând și el, că pentru poziția ce o ia în senat rămâne numai sieși responsabil și că nu poate fi privit de reprezentant al Ungurilor, dela cari n'are nici un mandat.

Presidentul roagă pe domnii senatori să subscrie procesul verbal despre depunerea jurământului, și comunicându-le, că M. Sa va primi în ziua următoare în audiență pe domnii senatori, *închee ședința primă*.

*

În ziua de 1 Iunie 1860, la orele 11, toți senatorii erau întruniți în sala de recepțiune a palatului imperial din Viena, în frunte cu presidentul senatului, archiducele *Rainer*. În curând apare monarhul în mijlocul lor, și după-ce archiducele *Rainer* îi presentă pe rând pe toți senatorii, monarhul se postează în fața lor și le rostește următoarea vorbire:

— „Domnilor senatori!

Vă bineventez din inimă. V'am chemat, fiindcă contez cu siguranță, că am aflat în d-voastră bărbați cari mă vor sprigini cu sinceritate și cu credință în nusuințele mele de-a promova în mod egal binele popoarelor Austriei.

Chestiuni importante, din sfera legislaturii generale, și regularea finanțelor de stat, vă vor fi supuse spre opinie. La consultările ce le veți avea, să țineți în vedere principiul, că soarta singuraticeilor părți ale imperiului e strâns legată împreună, că comunitatea și eficacitatea reciprocă a adevăratelor interese din țările singuratice sânt fapte, cari legate prin mii de fire, formează o legătură puternică în jurul întregii monarhii, și că ori-ce încercare de-a slăbi legătura aceasta e în detrimentul întregului, precum și al părților, fiindcă împedecă dezvoltarea rodnică progresivă, atât în privința intelectuală, cât și materială, prin urmare nu poate fi tolerată fără a se viola datorințele sacre pe cari le am eu față de popoarele mele.

Asigurată să fie apărarea egală pe seama tuturor popoarelor și pe seama tuturor țărilor din imperiul meu. Uniți să fie toți, în frățescă înțelegere, într'un întreg puternic, *cu îndreptățiri egale și cu îndatoriri egale*.

La esaminarea budgetului puneți în cumpănă poziția de mare putere a imperiului, și căutați totodată să cruțați întru-cât se poate pe cetățeni, aducând în consonanță aceste două lucruri.

Vă veți convinge, că chiar și acum, cu toate-că restrângerile în budget nu-'și pot arăta imediat eficacitatea, s'au făcut economii esențiale în toate ramurile administrației, pe când tot atunci venitele au fost înmulțite. Dacă vom merge pe calca apucată, cu putere și perseverență, și vom esecuta în mod fericit reformele ordonate din partea mea în administrația internă: contez cu siguranță, că, dacă nu vor obveni evenimente extraordinare, cari să ne împedecese, — restabilirea echilibrului între venite și erogate se va arăta de sine.

Pericirea popoarelor mele este scopul ce-'l urmăresc necontentit, dezvoltarea buneistării interne și a puterii în afară este problema,